

Державна служба України з надзвичайних ситуацій
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
Навчально-науковий інститут психології та соціального захисту

ОСОБИСТІТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Матеріали
XI Всеукраїнської науково-практичної конференції

м. Львів, 24 травня 2024 р.

Львів – 2024

Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності 25 квітня 2024 року, протокол № 5.

Рецензенти:

Жигайло Наталія Ігорівна – доктор психологічних наук, професор;
Діденко Олександр Васильович – доктор педагогічних наук, професор.

Особистість в екстремальних умовах: матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 травня 2024 р., м. Львів).
Львів, 2024. 244 с.

Редакційна колегія:

доктор психологічних наук, доцент **Сірко Р. І.**;
доктор педагогічних наук, професор **Литвин А. В.**;
доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник **Руденко Л. А.**;
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник **Вдович С. М.** (упорядник);
кандидат психологічних наук, доцент **Стельмах О. В.**;
кандидат психологічних наук, доцент **Яремко Р. Я.**

У збірнику матеріалів науково-практичної конференції розглядаються психологічні особливості професійної діяльності фахівців ризиконебезпечних професій в умовах війни; психолого-педагогічні аспекти підготовки фахівців до професійно-екстремальної діяльності; сучасний стан і перспективи психологічної реабілітації особистості в умовах воєнного стану; міждисциплінарні гуманітарні аспекти підготовки та діяльності особистості в екстремальних умовах.

Для науковців у галузі психології та педагогіки, психологів-практиків і педагогів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, аспірантів, ад'юнктів, докторантів.

Матеріали подано в авторській редакції.

© Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності, 2024
© Автори, 2024

Зміст

Розділ 1

Психологічні особливості професійної діяльності фахівців ризиконебезпечних професій в умовах війни

Анатолій Сичевський, Олександр Салата

Психологічний захист населення: співпраця психологів ДСНС та поліції 9

Михайло Козяр, Ігор Коваль

Професійна діяльність рятувальників у службово-бойових умовах ризику 12

Людмила П'янківська

Життестійкість особистості в умовах війни 15

Андрій Романишин, Алла Неурова

Моральний дух воїнів як головна зброя війни 20

Олексій Гук, Андрій Литвин

Вплив особистісно-професійних якостей військовослужбовців на здатність виконувати службово-бойові завдання 24

Лілія Тютюнник

Особливості функціонування мисленнєвої сфери військовослужбовців у бойових умовах 28

Оксана Ткачик, Павло Пастухов

Особливості психологічної підготовки військовослужбовців до бойових дій 32

Назарій Коцур

Резильєнтність як складова інтелекту 36

Інга Степанюк

Психологічні особливості поведінкових стратегій подолання стресу у військовослужбовців Збройних сил України в умовах воєнного стану 39

Інеш Нагайська

Психологічні особливості стресостійкості майбутніх психологів в умовах воєнного стану 41

Ірина Тимчук

Підтримка психологічного здоров'я рятувальників як невід'ємна складова ризико-орієнтованого підходу до організації рятувальних робіт

44

Розділ 2

Психолого-педагогічні аспекти підготовки фахівців до професійно-екстремальної діяльності

Лариса Руденко, Наталія Іванишин

Професійна іншомовна підготовка фахівців цивільного захисту в Естонській академії наук безпеки

48

Андрій Цюприк

Особливості професійної соціалізації особистості в умовах соціальних змін

50

Таїсія Тертична, Алла Коломієць

Життєстійкість як структурна складов емоційної культури майбутнього вчителя в екстремальних умовах сучасності

53

Юрій Вінтюк

Фільмотренінг у підготовці фахівців до здійснення діяльності в екстремальних умовах

57

Емілія Костишин, Анна Іванів

Соціальне підприємництво як інструмент професійної адаптації ветеранів та ветеранок у цивільне життя

61

Оксана Трусевич

Роль педагогічних працівників як «фахівців екстремальної психології» в умовах війни

64

Ірина Зошій

Психологічні аспекти професійної компетентності фахівців в умовах воєнного стану

68

Лілія Пилипенко

Компетентнісний підхід у контексті професійної підготовки психологів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту..

72

*Ірина Тимчук, м. Львів,
Науковий керівник – Лідія Дзюба, м. Львів*

**ПІДТРИМКА ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я
РЯТУВАЛЬНИКІВ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА
РИЗИКО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ РЯТУВАЛЬНИХ РОБІТ**

Правильна організація роботи рятувальників покликана забезпечити найкраще поєднання їх дій, мобільних засобів пожежогасіння, технічного оснащення, а також чіткий регламент виконання тих чи інших дій. Особливе значення має впровадження таких форм роботи, які дозволяють із найменшими витратами розумово-зорової та рухової енергії учасників рятувальних операцій найефективніше забезпечувати безпеку людей і довкілля та ліквідацію надзвичайних ситуацій [1]. Під час рятувальних операцій виконуються різні оперативно-тактичні дії в умовах складної обстановки, вдень і вночі, при високих та низьких температурах, у задимленому та отруєному середовищі, на висотах та у підвалах, в умовах вибухів, обвалів, землетрусів та інших видів стихійних лих. Оперативно-тактичні дії рятувальників, зазвичай, базуються на низці принципів та процедур, спрямованих на мінімізацію ризику та підвищення ефективності операцій. Процес керування ризиком складається з таких етапів: установка оточення, загальне оцінювання ризику, обробка ризику [2; 3]. Кожен із цих етапів супроводжується моніторингом та критичним аналізом і обміном інформацією та консультуванням. Загальне оцінювання ризику є спільним процесом ідентифікації ризику, його аналізування та оцінювання (рис. 1) та полягає у забезпеченні отримання інформації на доказовій основі та її аналізі для прийняття обґрунтованих рішень щодо обробки конкретних ризиків і вибору можливих варіантів їх обробки.

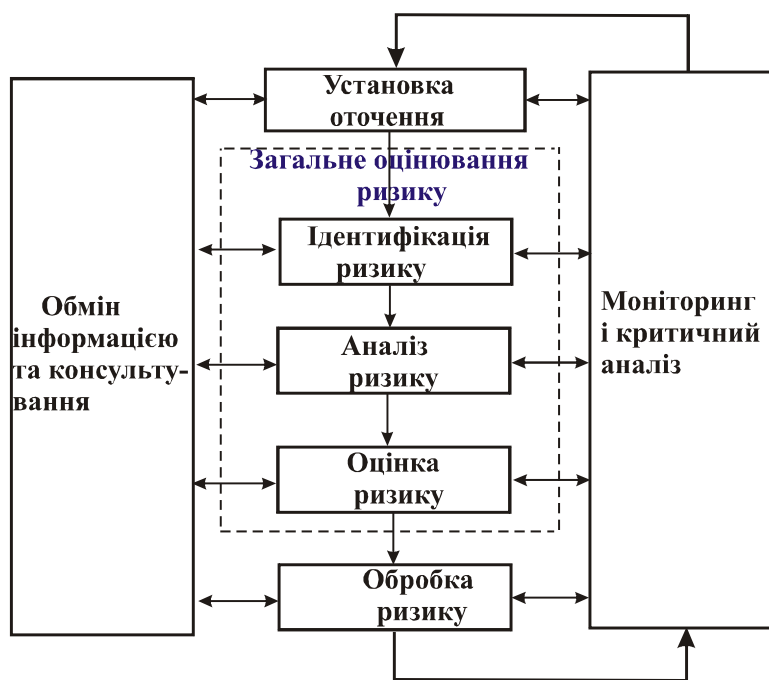

Рис. 1 – Місце загального оцінювання в процесі керування ризиком

Загальне оцінювання ризику для оперативно-тактичних дій рятувальників можна розділити так:

1. Ідентифікація ризиків. Рятувальники проводять аналіз потенційних небезпек та загроз, які можуть виникнути під час операції. Це може включати оцінку стану навколишнього середовища, стану постраждалих або загроз від природних чинників.

2. Аналіз та оцінка ризику. Рятувальники визначають ймовірність виникнення ризику від кожного ідентифікованого чинника небезпеки та потенційні наслідки реалізації небезпеки для команди, постраждалих та оточення.

Обробка ризику полягає у визначенні прийнятності ризику. Оцінюють те, наскільки прийнятними є виявлені небезпеки для виконання рятувальної операції. Це може включати порівняння ідентифікованих ризиків із здатністю команди їх контролювати та уникнути негативних наслідків. На основі оцінки ризиків розробляють конкретні стратегії та заходи для зменшення ризиків. Це може включати використання захисного обладнання, зміну тактики операцій або залучення додаткових ресурсів.

Названі етапи управління ризиками супроводжуються моніторингом та критичним аналізом рятувальної операції. Оцінка ризику є постійною та динамічною процедурою, що враховує змінні умови та контекст операції. Рятувальники повинні постійно відстежувати ситуацію

та вносити корективи до стратегій управління ризиками за необхідності.

До чинника зниження ризиків для рятувальників є використання безпечного обладнання та матеріалів [4]. Рятувальники повинні мати доступ до відповідного обладнання, інструментів і матеріалів, які забезпечують їх безпеку під час виконання операцій та допомагають зменшити ризики. Ключовими аспектами використання безпечного обладнання та матеріалів є: 1) захисні засоби особистого захисту шоломи, рукавиці, маски, респіратори, захисні костюми тощо, які захищають їх від потенційних небезпек, таких як травми, контакт з хімічними речовинами або інфекції; 2) спеціалізоване обладнання для евакуації та порятунку; 3) інструменти та обладнання для рятувальних операцій; 4) засоби зв'язку та навігації; 5) безпечні матеріали та ресурси для допомоги постраждалим: медичні засоби, перев'язочні матеріали, джерела тепла та інші засоби, які необхідні для надання першої медичної допомоги та підтримки постраждалим.

Для виконання оперативно-тактичних дій в умовах складної обстановки з найменшими ризиками для рятувальників і потерпілих важливим є не тільки правильне використання обладнання, а також психологічна стійкість рятувальників. Праця в умовах надзвичайних ситуацій, стресу та небезпеки може суттєво піддавати стресу фізичне та психологічне здоров'я рятувальників. До підтримування психологічного здоров'я рятувальників можна віднести:

1. Тренування стійкості до стресу. Рятувальники можуть отримувати тренування з розвитку стійкості до стресу, навчання методів релаксації та стратегій для управління стресом під час надзвичайних ситуацій.

2. Психологічну підтримку: Забезпечення доступу до психологічної підтримки для рятувальників, яка може включати консультування, психотерапію або групові сесії підтримки. Це допомагає рятувальникам впоратися з емоційними труднощами та стресом, пов'язаним з їх професійною діяльністю.

3. Навчання відновлення після стресу: Рятувальники можуть отримувати навчання з методів відновлення після стресу, які допомагають відновити фізичне та психічне здоров'я після ліквідації надзвичайних ситуацій.

4. Розвиток емоційної інтелігенції. Тренування з розвитку емоційної інтелігенції допомагає рятувальникам розпізнавати та ефективно керувати своїми емоціями в стресових ситуаціях, що сприяє збереженню психологічного здоров'я.

5. Соціальну підтримку від колег та керівництва: Важливо забезпечити рятувальникам можливість отримувати підтримку від своїх колег та керівництва. Спілкування з колегами та підтримка з боку керівництва може суттєво полегшити впоратися зі стресом та труднощами.

6. Збереження балансу між роботою та особистим життям: Рятувальники мають мати можливість відпочивати та відновлюватися після робочих змін, забезпечуючи баланс між професійним та особистим життям.

Підтримка психологічного здоров'я рятувальників є важливою складовою для забезпечення їхньої добробуту та ефективності виконання рятувальних операцій. Це допомагає зменшити ризики виникнення психологічних проблем та підвищує загальну продуктивність команди рятувальників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевченко Є., Пономаренко Р. Особливості організації праці в пожежно-рятувальних підрозділах під час ведення оперативно-тактичних дій. Теорія і практика гасіння пожеж та ліквідації надзвичайних ситуацій: Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції. Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2023. С. 65–66.
2. ДСТУ ІЕС/ ISO 31019:2013. Керування ризиком. Методи загального оцінювання ризику.
3. Дзюба Л. Ф., Кусій М. І., Меньшикова О. В. Надійність технічних систем і техногенний ризик: Навч. посібник для ВНЗ. Львів: Вид-цтво ЛДУ БЖД, 2018. 144 с.
4. Лоїк В. Б., Штайн Б. В. Тактика пожежогасіння та рятувальних робіт. Ч. 1. Тактика рятувальних робіт. Навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2017. 188 с.

Наукове видання

ОСОБИСТІТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Матеріали
XI Всеукраїнської науково-практичної конференції

Літературне редагування, верстка – С. М. Вдович

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності